

ad explicandas positivas perfectiones essentia divinæ, ut cùm dicimus Deum esse infinitum & immutabilem; nam hæc nomina simul cum negatione quam explicitæ & de formalis importat, implicitè etiam & secundariò important perfectio- nem illam positivam, propter quam talis negatio Deo convenit: Ergo similiter hoc nomen *ingenitus*, per se primò & de formalis negationem importat, secundariò verò & de materiali perfectio- nem in qua talis negatio fundatur.

9. Verum quænam sit in Patre perfectio illa pos- tiva, quæ hujus negationis fundamentum est, dissensio & controversia est inter Theologos. Ali- qui enim exultant, positivum illud non esse aliud quam rationem principij fontis personarum Deitatis, quam SS. Patres Patri æternō attribuant, præsertim Dionysius de divin. nomin. cap. 2. ubi ait: *Solus fons superfluentialis Deitatis est Pater.* Et versus finem: *Primordialis, & fontana Deitas est Pater, Filius vero & Spiritus sanctus, secunda Deitas (si fas est dicere) germina, plantata divinitus, & velut flores, ac superfluentia lumina, a scripturis accepimus.* Sed hanc sententiam refert & refelit S. Thomas h̄c qu. 33. art. 4. ad 1. his verbis: *Quidam dicunt quod innascibilitas, quam significat hoc nomen ingenitus, importat universalem auctoritatem, vel etiam fontalem plenitudinem.* Sed hoc non videtur verum; quia si innascibilitas non esset alia proprietas à paternitate & spiratione, sed includeret eas, sicut includitur proprium in communi; nam fontalitas & auctoritas nihil aliud significant in Divinis, quam principium originis.

10. Alij censem positivum illud in quo fundatur negatio quam hoc nomen *ingenitus* de formalis importat, esse aliquam relationem transcendentalē, distinctam à paternitate & filiatione, quæ Pater indivisibiliter respicit Filium & Spiritum sanctum, tanquam capit divinarum emanationum. Sed hæc sententia probabilitate caret, nam sicut non datur in Patre aliquis influxus indissimile ten- dens in Filium & Spiritum sanctum; ita non datur relatio aliqua communis, tendens in utramque personam procedentem, omnis enim relatio divina in origine & processione fundatur.

11. Alij volunt negationem illam importare pro fundamento in Patre æternō rationem essendi à se, per exclusionem processionis ab alio, quam *affi- tatem* appellant. Verum cùm esse à se importet formaliter negationem essendi ab alio, quam de formalis dicit ratio ingeniti, per affitatem non explicatur sufficienter positiva illa perfectio, per quam Pater æternus est sibi ipsi sufficiens ad essendū independentē à quacumque passiva origine; unde refat adhuc explicanda ratio à qua Pater æternus habet quod sit à se, & non ab alio, & perfectio illa positivain qua fundatur negatio essendi ab alio, quam hoc nomen *ingenitus* de formalis importat.

12. Dicendum est igitur, paternitatem, ut est sub- sistentia, seu forma hypostatica, primò terminans & modificans naturam divinam, esse fundamen- tum illius negationis, quæ hoc nomine *ingenitus* formaliter importatur; quia ut sic fundat in Patre æternō incapacitatem essendi ab alio, & conno- rat divinam naturam, ut à se & non ab alio habita- tam: Unde cùm omne fundamentum sit prius ratione in eo fundata, ratio ingeniti & innascibilis est posterior paternitate, non quidem sub explicato conceptu Patris, ut refertur ad Filium, sed sub explicito conceptu primæ hypostasis, primò ter- minantis & modificans naturam divinam.

13. Dices, ex hoc sequi, innascibilitatem non esse notionem à paternitate distinctam, cùm paternitas, ut forma hypostatica, non distinguatur virtualiter à seipso ut referente. Sed negatur sequela, quia li- cet ad constituendam diversam notionem requiri- tur conceptus objectivus virtualiter distinctus, ex parte illius quod de formalis significat; non tamen semper exigitur ut virtualiter sit diversus ex parte ejus quod fundamentaliter & de materiali tantum importat: Unde cùm paternitas, ut getit munus subsistentia & formæ hypostaticæ, primò terminans & modificans naturam divinam, de materiali solum & fundamentaliter, hoc nomine *ingenitus* importetur, illudque de formalis significet ne- gationem omnis processionis, seu passiva produc- tionis, quæ virtualiter à paternitate distinguitur, innascibilitas erit notio à paternitate distincta.

CAPUT VII.

De Persona Filii.

1. Secunda Persona Sanctissimæ Trinitatis, tribus potissimum nominibus insignitur, Filiij, Verbi, & imaginis. De primò constat ex di- cītis supra cap. 3. de divinis processionibus: Si enim processio Verbi sit generatio, evidens est terminum ejus esse filium. De tertio infra dicemus. Quantum verò ad secundum, nomen Verbi convenire Filio, universa Scriptura tam aperte docet, ut de hoc nullus Christianus dubitet, ut ait Augustinus lib. 9. de Trinit. cap. 12. Testatur tamen idem sanctus Doctor lib. de hæresibus heresi 30. olim fuisse quoddam hæreticos, qui omne Verbum in Deo negabant, & propterea *Alogi*, id est sine Verbo, dicti sunt. Unde Joannis Evangelium, ejusque Apocalypsim, in quibus Dei Verbum expressè ha- betur, ut libros Canonicos non agnoscabant. Verum h̄c error, non solum Scripturæ, sed etiam rationi, apertissime contradicit: Duo enim tantum sunt de ratione Verbi, nempe ratio expressi, realiterque producti à dicente, & manifestatio eorum quæ a loquente dicuntur: Sed evidens est, hæc duo secundæ Personæ sanctissimæ Trinitatis convenire; Filius enim verè à Patre per dictiōnem seu in- tellectionem producitur, juxta illud Psalm. 2. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te;* & actualissime repräsentat & manifestat omnia quæ in intellectu Patris sunt, ut eleganter declarat Augustinus lib. de fide, his verbis: *Verbum Patris ideo dicitur est, quia per ipsum innescit Pa- ter.* Sicut ergo verbis nostris id agimus, ut noster animus innescat audiēt, & quidquid secretum in corde gerimus, per signa bñfismodi ad alterius cogni- tionem profertur: *Sic illa sapientia quam Deus Pa- ter genuit, quoniam per ipsam innescit signis secre- tissimis Pater, Verbum eius convenienter nominatur:* Ergo secunda sanctissimæ Trinitatis Persona, non solum habet rationem Filij, sed etiam Verbi, imò, ut ait idem Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 2. *Et Filius est quo Verbum, & eo Verbum quo Filius.* Quia nimis, eo ipso quod procedit per intellectio- nem, procedit ut simile Patri, ex vi sua proces- sionis, ut cap. 3. declaravimus, & actualiter ex- primit ac manifestat quæ in intellectu Patris sunt.

2. Hæc sunt certa & indubitate apud omnes Catholicos, sed difficultas est, & celebris contro- versia inter Theologos, ex quibus objectis Ver- bum Divinum per se procedat? Dixi per se, nam sicut

DE MYSTERO SS. TRINITATIS.

145

sicut omnia quæ sunt in scientia Patris, concomitanter communicantur Filio, ita concomitantem procedit ex notitia omnium quæ sunt in intellectu Patris, sive necessaria, sive libera sint. Illud au- tem dicitur per se concurrere ad productionem Verbi, quod ita se habet, ut si ejus cognitione non esset, Verbum non produceretur, aut certè non produceretur cum ea omnino perfectione cum qua de facto producitur. Econtra verò illud cense- tur se habere merè concomitantem ad illius produc- tionem, quod et si non esset, vel non cognosceretur, nihilominus adhuc producitur Verbi esset cum eadem omnino perfectione, cum qua de facto est. Porrò ea quæ à Patre generante Verbum cognoscuntur, & quæ per modum objecti terminant ejus scientiam, duplicitis genetis sunt; vel enim continentur in Deo formaliter, ut essentia divina, attributa, & personalites; vel tantum eminenter, ut creaturæ tum possibiles, tum futu- ra. Quæritur ergo, an Verbum Divinum ex illorum omnium cognitione per se procedat?

§. I.

Verbum Divinum per se procedit ex cognitione divinæ essentia, attributorum, & Personarum.

3. Prima pars est certa, & à nemine negatur, vel revocatur in dubium; cùm enim cognitione ex qua Verbum procedit, sit quidditativa, debet per se terminari ad ea quæ pertinent ad quidditatem Dei, subindeque ad ejus essentiam & attributa, quæ sunt veluti proprietates divinæ naturæ.

Secunda verò negatur à Scoto, Puteano, & Vasque: Primus enim existimat Verbum per se tantum procedere ex cognitione essentia & attributorum, non autem ex cognitione Patris, aut aliarum personarum. Secundus fatetur quidem, Verbum per se procedere ex cognitione Patris, negat tamen procedere ex cognitione sui, aut Spiritus sancti. Tertius verò affirmat Verbum per se procedere ex cognitione Patris, & sui, non autem Spiritus sancti. Hanc tamen nostra assertionis partem expressè docet D. Thomas h̄c qu. 34. art. 1. ad 3. inquiens: *Pater intelligendo se, & Filium, & Spiritum sanctum, concipit Verbum, ut sic tota Trini- tas Verbo dicatur.*

4. Ratio etiam id suadet: Cùm enim Verbum Divinum procedat ex cognitione perfectissima divinæ essentia, procedit ex cognitione illius quid- ditativa, intuitiva, comprehensiva, & beatificativa: Sed has quatuor conditiones & perfectiones habere nequit, nisi ad tres Personas Divinas per se terminetur: Ergo Verbum Divinum per se ex trium Personarum cognitione procedit. Major pa- tet, Minor verò probatur quantum ad singulas partes. Et in primis quod non cognitis Personis, cognitione divina, ut est in Patre, non esset quidditativa, constat ex dīctis supra cap. 4. §. 2. ubi ostendimus, relationes divinas esse de essentia & quid- ditate Dei, tanquam modos & terminos, quibus natura divina essentialiter petit modificari & terminari, & sine quibus non potest intelligi ut fœcunda. Secundò, quod non esset intuitiva essentia, videtur manifestum; quia cognitione intuitiva in hoc differt ab abstractiva, quod hæc fertur solum ad naturam & quidditatem rei, ut abstractivit ab ejus subsistentia & existentia, illa verò fertur in rem, ut est in se subsistens & existens; unde scientia Dei, prout terminatur ad res merè possibili- es, non est intuitiva & visionis, sed abstractiva & simplicis intelligentiae, eo quod res sub statu

6. Objicies primò: Relationes & Personæ Di- vinæ non sunt objectum primarium, sed tantum secundarium divinæ cognitionis ex qua Verbum procedit, cùm objectum ejus primarium & specificativum, sit sola divina essentia: At cognitione non pendet per se ab objecto secundario, sed tantum à primario & specificativo: Ergo Verbum non procedit per se ex cognitione Divinatum Per- sonarum, sed solum ex cognitione essentia.

7. Respondeo primò, negando Majorem, re- lationes enim divinæ non sunt propriæ objectum secundarium divinæ cognitionis, sed modi ob- jecti primarij & specificativi, nimis divinæ essentia, quæ ratione sua infinita fœcunditatis, essentialiter petit divinis relationibus modificari & terminari.

8. Respondeo secundò, data Majori, distingue- do Minorem: Cognitione non pendet per se ab ob- jecto secundariò, quando sine illo objectum prima- riū potest intuitiva & comprehensivè cognosci, N concedo

I. Pars.

concedo Minorem. Si sine illo non possit haberi cognitio intuitiva & comprehensiva objecti primarij, nego Minorem & consequentiam. Ut enim supra ostensum est, cognitio quā Pater generat Verbum, non esset intuitiva, nec comprehensiva essentia divina; si ad tres Personas Divinas non terminaretur.

9. Objicies secundū cum Puteano: Sola cognitionis essentia, prout est in Patre, est secunda ad Verbi productionem, ut enim docent communiter Theologi, intellectio ad generandum secunda, non est communis, sed notionalis, & Patri propria: Ergo Verbum ex solius essentiae & paternitatis cognitione procedit.

10. Respondeo distinguendo Antecedens: Sola cognitionis essentia, prout est in Patre, est secunda: Si ly prout denotet objectum seu principium generans, concedo Antecedens. Si denotet objectum cognitionis, quod per modum principij quo concurredit ad generationem, nego Antecedens: Non enim sola essentia & paternitas, sed etiam filatio & spiratio passiva, per se concurrunt per modum objecti cogniti ad Verbi generationem.

11. Dices: in eo priori in quo Pater Verbum generat, Verbum & Spiritus sanctus non existunt, cum in tali signo nondum supponantur producti: Ergo filatio & spiratio passiva, non possunt concurrere per modum objecti cogniti ad Verbi generationem.

Respondeo distinguendo Antecedens: In eo priori quo Pater Verbum generat, Verbum & Spiritus sanctus non existunt, prioritate originis, concedo Antecedens; siquidem non existunt à se, quod est existere prioritate originis, sed ab alio, quod est existere ut posteriores origine. Non existunt simultanea durationis, & in eodem signo in quo, nego Antecedens. Simultanea enim existentia & durationis non tollitur per prioritatem & posterioritatem originis, ut constat in Sole radiis seu splendore emittente, radius enim seu splendor Soli coexistit, quamvis sit eo posterior origine & causalitate; & generaliter omne principium actuale operationis, eam prioritate naturae & causalitatis antecedit, & nihilominus operatio est simul tempore & duratione, cum repugnet principium actuale operationis, sine illa exire. In hoc ergo argumento, & similibus, duplex repetitur fallacia & hallucinatio: Prima est, quia ex posterioritate originis ac ante: Sed sublata à Deo futurorum contingentium, & rerum existentium cognitione, Verbum Divinum omnino invariatum subsisteret, ut docet Anselmus in monologio cap. 30. ubi sic ait: *Sive Deus cogitetur, nulla alia existente essentia, sive aliis existentibus, necesse est Verbum illius coeterum illi, esse cum ipso:* Ergo cognitionis rerum futurorum & existentium, non concurrit per se ad Verbi productionem, sed ad illam mere per accidentem & concomitantem se habet.

17. Tertia ratio sic potest proponi: Ut Verbum ex cognitione futurorum vel existentium procederet, deberet hæc scientia prius origine convenire Patri, quam Verbo: Sed prius origine Patri convenire non potest: Ergo nec Verbum ex futurorum vel existentium cognitione procedere. Major patet, Minor probatur. Cum scientia futurorum & existentium, sit innixa decreto, ut in Tractatu de scientia Dei probatum est, eodem modo de illa philosophandum est, ac de ipso decreto: Sed libera divina voluntatis decreta, prius origine non convenient Patti; sicut enim actiones ad extra sunt toti Trinitati communes, ita & decreta libera indivisa sunt, & tribus Personis communia,

Verbi generationem supponat. Ergo Verbum ex cognitione intuitiva Spiritus sancti non procedit.

13. Sed facile respondetur ex dictis, negando Minorem, productio enim Verbi, Spiritus sancti processionem & existentiam, prioritate solum originis, antecedit: Prioritas autem originis, cum non sit prioritas in quo, sed à quo, non impedit coexistentiam extermorum, nec per consequens rationem notitia intuitiva. Patet hoc in intellectione creaturae, licet enim intellectio creata, ut habet rationem dictioris, Verbum mentis prioritate naturae & causalitatis antecedit; quia tamen simil in eodem instanti temporis existit, rationem cognitionis intuitiva obtinet. Item si potentia visiva esset potens & efficax ad producendum suum objectum; et si pro priori à quo, non intelligeretur objectum existens ante visionem; quia tamen ponetur in eodem instanti in quo fieret ipsa visio, tanquam terminus ejus, illa tunc esset notitia intuitiva, quia ad rem ut existentem terminaretur

§. II.

Verbum Divinum per se procedit ex cognitione creaturarum possibilium, sed non futurorum, vel existentium.

14. Probatur prima pars: Verbum Divinum per se procedit ex cognitione comprehensiva divinae essentiae & omnipotentiae, ut constat ex dictis §. precedentibus: Sed Dei essentia & omnipotencia comprehendendi nequeunt, nisi in ea ut in causa cognoscantur creaturae possibilium, ut in Tractatu de scientia Dei ostensum est: Ergo Verbum Divinum per se procedit ex cognitione creaturarum possibilium.

15. Secunda pars, quæ est de creaturis futuris, & existentibus, triplici ratione suadetur. Prima est: Cognitio ex qua Verbum procedit, debet esse naturalis & necessaria, sicut ipsa Verbi productio: Atqui cognitio rerum futurorum, vel existentium, non est naturalis, nec necessaria, sed libera, est enim ipsamet scientia visionis, quæ liberum Dei decretum presupponit: Ergo Verbum Divinum non procedit per se ex tali cognitione.

16. Secunda est, illud per se ad productionem Verbi Divini non concurrit, quod si auferretur, Verbum maneret omnino invariatum, & ejusdem rationis ac ante: Sed sublata à Deo futurorum contingentium, & rerum existentium cognitione, Verbum Divinum omnino invariatum subsisteret, ut docet Anselmus in monologio cap. 30. ubi sic ait: *Sive Deus cogitetur, nulla alia existente essentia, sive aliis existentibus, necesse est Verbum illius coeterum illi, esse cum ipso:* Ergo cognitionis rerum futurorum & existentium, non concurrit per se ad Verbi productionem, sed ad illam mere per accidentem & concomitantem se habet.

17. Tertia ratio sic potest proponi: Ut Verbum ex cognitione futurorum vel existentium procederet, deberet hæc scientia prius origine convenire Patri, quam Verbo: Sed prius origine Patri convenire non potest: Ergo nec Verbum ex futurorum

vel existentium cognitione procedere. Major patet, Minor probatur. Cum scientia futurorum & existentium, sit innixa decreto, ut in Tractatu de scientia Dei probatum est, eodem modo de illa philosophandum est, ac de ipso decreto: Sed libera divina voluntatis decreta, prius origine non convenient Patti; sicut enim actiones ad extra sunt toti Trinitati communes, ita & decreta libera indivisa sunt, & tribus Personis communia,

ac proinde non prius origine uni quam alteri competunt: Ergo pariter scientia liberorum, innixa decreto, ac in eo fundata, non convenit prius origine Patri, quam Verbo.

18. Ex his intelliges, quatuor esse distinguendas terminaciones in intellectione per quam Verbum producitur. Prima est ad existentiam divinam, ut ad objectum formale & primarium. Secunda ad attributa & relationes, ut ad proprietates, vel modos objecti formalis & primarij. Tertia ad creaturas possibilis. Quarta ad res existentes & futuras. Tres primæ per se, & ex vi processionis, Verbo Divino convenient, quarta vero solum concomitante, & veluti per accidentem. Unde de creaturis existentibus, vel futuris, loquitur S. Thomas qu. 4. de verit. art. 5. dum ait, *Verbum per accidentem & quasi ex consequenti ad creaturas referri;* nam ut patet ex contextu, loquitur de creaturis ad quas referuntur relatione Domini & Creatoris, quæ utique sunt existentes vel futurae, non vero merè possibilis. Cum vero Augustinus 15. de Trinit. cap. 14. docet, Verbum esse de his omnibus quæ sunt in scientia Dei, vel loquitur de scientia Dei necessaria, quæ simplicis intelligentiae appellatur, per quam merè possibilia cognoscit. Vel si loquatatur de scientia libera & visionis, quæ fertur ad existentia & futura, solum intendit, illam concomitante se habere ad Verbi productionem.

19. Objicies tertio contra secundam partem assertiones, in qua diximus Verbum Divinum non procedere ex cognitione creaturarum existentium, vel futurorum: Verbum Divinum de facto representat & exprimit creaturas, non solum ut possibilis, sed etiam ut existentes, & futuras: Atqui talis expressio & representatio illi convenient ex vi processionis: Ergo Verbum Divinum per se procedit ex cognitione creaturarum existentium & futurorum. Major est certa, Minor probatur. Quidquid Verbum habet, acceptum à Patre per æternam generationem, iuxta illud Christi Joan. 7. *Omnia mea tua sunt.* Et istud: *Mea doctrina non est mea, sed eis qui misit me:* Sed quidquid Verbum accepit à Patre per æternam generationem, habet ex vi sua processionis: Ergo expressio & representatio creaturarum existentium & futurorum, ex vi sua processionis illi convenient.

20. Confirmatur: Si Verbum Divinum per se procederet ex cognitione creaturarum possibilium, ab illis ut possibilibus penderet; nam id ab alio pendet, quod sine illo nequit subsistere: Sed Verbum Divinum, cum sit ens inactuum & independens, non potest dependere à creaturis possibilis: Ergo nec procedere ex cognitione illarum. 21. Ad objectionem respondeo negando Antecedens, nam sublati possibilibus, Verbum non procederet, ut exemplar, ars, & virtus productiva creaturarum, quæ perfectiones, cum sint intrinsecæ Verbo, non procederet Verbum cum omnibus perfectionibus cum quibus de facto procedit, si rollerentur creaturae possibilis. Quod non provenit ex indigentia quam Deus habeat creaturarum, sed ex summa perfectione & fecunditate Dei, & ex dependentia creaturarum ab ipso; non enim Deus, si non esset omnipotens & infinitè fecundus ad extra, nec hoc posset esse, si repugnarent creaturae possibilis. Unde.

22. Ad confirmationem, nego sequelam Majorem: Unum enim relativum sine alio nequit subsistere, & tamen non dependet ab illo, alias relativa simul natura & cognitione non essent. Ad dependentiam ergo requiritur quod unum non possit sine alio subsistere, ratione subordinationis ad illud: Hoc autem non convenient Verbo Divino respectu creaturarum possibilium, quod enim sine illis subsistere nequeat, non est ratione subordinationis ad illa, sed potius ratione dependentiae creaturarum possibilium ab omnipotenti Dei.

23. Objicies secundū, si Verbum Divinum procederet ex cognitione creaturarum possibilium, posset dici imago creaturarum, sicut dicitur illarum I. Pars.

Vera & propria ratio imaginis convenient Filio, non vero Spiritui sancto.

27. Prima pars constat ex variis scriptura locis, in quibus filius imago Dei appellatur & figura seu character substantia eius. Dicitur etiam sigillum Patris, quia sicut in sigillo imprimi solet figura ob-signantis, ita & in Filio imprimitur imago Patris, seipsum in Filio ob-signantis. Et ut sigillo reconduntur secreta ob-signantis, ita Verbo reconduntur secreta Patris. Appellatur etiam facies Psal. 97. *Ostende faciem tuam & salvi erimus,* quia sicut ex facie cognoscitur N. 2 cognoscitur